

Píseň: S239 - Otevřete brány + modlitba; Oddíl k výkladu:
Sd 5

Milí přátelé,

na posledním setkání jsme se věnovali příběhu soudkyně Debory, odvážné Jáel a Báraka. Dnešní kapitola písní shrnuje to nejpodstatnější z tohoto příběhu. A zdůrazňuje, že šlo o vítězství Hospodinovo, nikoli lidské. Vždyť hrstka Israelců s palicemi a luky by svými silami nikdy nezmohla nad přesilou bojových vozů.

Dobový kontext

Tato tzv. Debořina píseň je z nejstarších oddílů Písma. To má své pozitivní i negativní důsledky: Je dobré, že součástí kánonu, jak ho známe, jsou také texty dochované z doby předexilní, jakkoli se takových dochovalo málo. Avšak čím starší text je, tím obtížnější je ho přeložit.¹ Tak se i v Debořině písni nacházejí výrazy, jejichž význam nedovedeme přesně určit již alespoň dva tisíce let.

Zároveň je poetické, že jedním z nejstarších, možná dokonce nejstarším dochovaným biblickým oddíl je píseň. Tedy text básnický, poetický. Nikoli text zákona, předpisu, obřadu, deskriptivní či čehokoli podobného. Je totiž velmi obtížné hovořit sdělně a výstižně o Božích věcech deskriptivním („popisným“) jazykem. Jazyk básní a písní mnohé vystihne snadněji a paradoxně přesněji. Možná i proto začíná Bible písní stvoření?

Žánr

Přestože jde o píseň po vítězství nad Síserou, nejedná se v dnešním oddíle o válečnou píseň vítězů. Žánrově jde o hymnus na Hospodina. Nápadné je to například v tom, jak malou část písně zabírá událost samotné Síserovy porážky - vlastně až od v. 24.

Tak tato píseň neoslavuje hlavně lidské hrdiny - ačkoli Jáel či Debora jsou vyzdviženy, ale jen krátce. Oslavuje Boží čin, Boží

¹ Srv. už jen ekumenický a kralický překlad.

vítězství - jak si můžeme všimnout u většiny písní v Evangelickém zpěvníku (EZ). A jak málo písní, jejichž centrem jsou Boží činy, nalezneme ve zpěvnících pro mladé - Svítá apod. Zatímco v EZ se jen menšina písní soustředí hlavně na lidské situace, např. ve Svítá je tomu právě naopak. Čímž se také vysvětluje, proč řada lidí má raději písně z např. Svítá než z EZ. Protože ve své takřka pohanské sebestřednosti touží slyšet písně hlavně o svém. Nikoli hlavně o Božím.

Debořina píseň byla pravděpodobně mnohokrát zpívána a opakována, velmi pravděpodobně také dramaticky předváděna. Jak jsem o tom hovořil na posledním setkání také na základě významu hebrejského lapidót (pochodně) z Sd 4, 4.

Obsah

První verš prozrazuje, že i v Izraeli bylo obvyklou tradicí, že bojovníci odcházející do bitvy procházeli zasvěcením. V Izraeli se stávali nazíry - nestříhali si vlasy ani vousy, nepili víno atd.² Tak jejich vlas mohl volně vlát, neboť byl delší než bývalo obvyklé.

Zasvěcení však nemělo v první řadě zajistit bojeschopnost a agresivitu mužů (součástí byl také dočasný celibát), nýbrž oddat se Bohu. Svěřit se do ruky Hospodinu, projevit svou důvěru a spolehnouti na Boží moc také činem - ne jen slovy. V nejstarších dobách i v pohanském pojetí však mohlo být i nazírství některými chápáno jako magie - „do ut des:“ Opustím sexuální aktivity, alkohol, péči o zevnějšek, abych si tím „koupil“ nebo zasloužil náklonnost božstva. Toto magické pojetí Bible odmítá a ukazuje jako zcela mylné i na příběhu Sísery, kterého přemohla nezasvěcená cizinka Jáel.

Sínaj je místem uzavření smlouvy Hospodina s izraelským lidem. Proto je toto místo vyhlášeno jako výchozí pro Hospodinův příchod (v. 5). Boží příchod je vnímán jako tak hrozivý a mocný, že se chvějí i hory a země a přichází déšť (i nebesa pláčou?). Zároveň ukazuje pokoru Izraelců, která současným křesťanům někdy chybí. Totiž že základem důvěry není má víra - nejde o to „mít

² Více viz Nu 6.

silnou víru.“ Nýbrž důvěřovat ve smlouvu, kterou Bůh s člověkem uzavřel. Také ve křtu.

Od šestého verše nastupuje dějová linka písně: Lidé kvůli útlaku ze strany Kenaanců utíkají. Základem je však duchovní úpadek (v. 6+8), ze kterého plyne právě nejistota, strach, existenciální potíže a pustina. Nikoli obráceně!

Hledání a „volení“ nových bohů je velikou chybou, když člověk již spoléhá na Boha bohů a Krále králů. Vyměňuje totiž nejmocnějšího za slabší. Hebrejský text doslova říká, že Israel si „vybíral“ nové bohy. Jak to člověk běžně dělá v domnění, že Hospodin ho opustil. A že je tedy třeba najít jiného boha - takového, který splní mé potřeby. Vždyť jen Sísera utlačoval Israelce dvacet let (Sd 4, 3)!

Verše 9-13 patří mezi spíše nesrozumitelné, v. 13 pak je takřka naprosto nesrozumitelný - viz již poznámka pod čarou. Nejzákladnější snad tušíme správně: Uprostřed situace, kdy lid opouští Toho, který jim dal usadit se v této zemi, kdy lid hledá jiné bohy (Baala, Anat, peníze, své schopnosti...) a kdy byl lid dvacet let utlačován - povstali dobrovolníci. Na výzvu Debory a Báraka odpověděli jak prostí z lidu jako bojovníci, tak vůdci. Přidali se dobrovolně k boji za Boží věc. Že je tím opět položen důraz na dobrovolníky v zápase o dobro ve světě je snad dostatečně nápadné.

Do tažení se však nezapojil Israel celý - refrén knihy Sd, který se ozval již několikrát a bude se ozývat i nadále. Výzvu přijal Efrajim, který zápasí s Amálekovci („lidskými hyenami“ - srv. Ex 17, 8nn a Dt 25, 17nn). Přidali se také Benjamínovci a Manases (Makír je Manasesovým synem - Nu 26, 29). K nim se předali tři kmeny „galilejské“ - Isachar, Zabulón a Neftalí. Geograficky pochopeno: Zapojili se jen ti, kterých se situace přímo týkala.

Druhá polovina se nezapojila. Z lhostejnosti, nezájmu (ti v Zajordání), strachu a pohodlnosti (Dan a Ašer) nebo pro dlouhá rokování (Rúben; výsměch tomuto viz v. 15+16). Sotva polovina přijala výzvu prorokyně a soudkyně Debory. Tak jsou jim kmeny

Zabulón a Neftalí postaveny před oči jako příklad odvahy bojovat za rovnost, svobodu a dobrou věc (v. 18).

Samotný boj není podstatný - Bible se mu znovu a znovu nevěnuje. Žádný rozbor bitvy, taktiky, počasí atd. To, co lidi velmi zajímá při studiu bitev, Bibli nezajímá. Jakoby bylo dost na tom, že bylo nutné bojovat a zabíjet - ještě se v tom nějak hnípat? Být generálem po bitvě?

Zmínka o hvězdách v. 20 je opět posměchem na obvyklá náboženství Předního východu. Důležitost hvězd a hvězdoporců dobře známe z příběhu putování magů za narozeným Ježíšem z počátku evangelia podle Matouše. Zde jde o stejné - králové netáhli do bitev, pokud jim božstva-hvězdy nepřály.³ Bible takové pochopení přeznačuje a potlačuje, protože i hvězdy stvořil Bůh (srv. Gn 1), i jim Bůh vládne, a tak byly tentokrát na straně Israelců. Možná proto právě z hvězd-dvojitých agentů Síserovi hvězdoporcvi vyčetli, že má nerozumně bojovat s bojovými vozy u potoka (v. 21!)?

Verš 21. snad také nazvučuje událost egyptské prohry u Rudého moře (Ex 14, 27n)

Prokletí Meróze v dalším verši snad vyplývá z posměšného označení. Od hebrejského kořene r-z-h utvořené jméno, které bychom přeložili jako Mrzákov. A tak snad města nesolidárního v této situaci a místě. Proto tak tvrdá slova proti němu. Výklad to však není úplně jistý.

Závěr písně

Verše 24-27 popisují, co již známe z předchozího příběhu - Jáelino vítězství a Síserovou zcela nehrdinskou smrt z ruky ženy⁴.

Závěrečná scéna se pak vysmívá falešným nadějím falešných bohů. Nikoli Síserově matce či jeho ženám. Bláhové opakování toho, co asi Sísera prý snad dělá, když mešká, má ukázat na

³ Například právě kometa byla vždy vnímána jako znamení neštěstí, zejména války a prohraných bitev. Je tedy legrační, že křesťanská lidová zbožnost vyobrazuje hvězdu, která vede mágy od východu právě jako kometu. Tedy že je vedlo znamení utrpení, smrti, prohraných bitev a dalších neštěstí. Inu, lidová zbožnost.

⁴ Jedná se o v SZ docela oblíbený motiv - srv. např. smrt Abímeleka (Sd 9, 54).

mylnost a bláznivost falešných nadějí. Nejmoudřejší vědí, že každý může prohrát, každý může zemřít. A že falešnou, bláhovou a infantilní představou naděje nelze dodat - falešné, vyfantazitované naděje zplozené lidskou svévolí naopak velmi ubližují.

Poslední verš pak opět ukazuje, že Bible není knihou na piedestalou. Není psána někde ve slonovinové věži. Nýbrž je knihou ze života a do života. Jak v obtížném a syrovém - v touze nad smrtí nepřátel. Tak snadném a líbivém - povzbuzení těch, kdo Boha milují.

Závěr

Debořina píseň z doby kolem r. 1200 př. Kr. si na nic nehraje. Ostatně jako většina Bible. Její posvánost není ve formě, nýbrž v obsahu. Tak do ní patří také výsměch poraženým - tak to vítězové dělají. Patří do ní přání smrti nepřátelům, kteří zabíjeli manželky, děti, kamarády těch, kteří zvítězili. A také povzbuzení těm, kdo se přidávají k zápasu o Boží věc.

Proto také nezakrývá, že polovina „vyvoleného“ lidu se do tohoto, zřejmě zlomového, boje nezapojila. Stejně jako nezakrývá, že vtělení Hospodina v Ježíši z Nazareta přišli uctít a oslavit jen pohanští mágové z východu a pastýři - nejposlednější z posledních. Proto v původních kanonických textech nalezneme také vulgarismy (vzpomeňme na rozhovor předchozího setkání), proto je součástí Bible také erotická Píseň písní i někdy až banální mudrosloví knihy Přísloví.

Tak je dobře, že teprve až překlady velmi pozdní doby se snaží obrousit syrovost biblických vyprávění. Protože pisatelé byli zcela obyčejnými lidmi, kteří psali o zcela obyčejném životě před Boží tváří se vším, co k němu patří.

A my vytrvale sundavejme Bibli z piedestalu hezkého tisku, obroušené mluvy, pěkného přebalu. A přijímejme její svatost v realističnosti obsahu, který si nehraje na to, že mezi lidmi není nenávist nebo pomstychtivost. Že by se všichni přidali, když Bůh volá. Nýbrž na rovinu řekne: Mnoho neslyší, slyšet nechce,

vymlouvá se, bojí se nebo má prostě na práci něco lepšího. Ve svém iluzorním dojmu.

Ale každý, kdo slyší a přidává se, vychází znovu a znovu jako slunce. I to je součást biblické zvěsti, protože místa Bible v lidském životě.

Píseň: EZ289 - Bohu chvála buď i čest + **Modlitba Páně**
Rozhovor